

Г. В. МЕРХЕЛЕВИЧ

(аспірант, ген. директор Навчально-методичного комплексу іноземних мов АРПП)
ДВНЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

СТРУКТУРА ГОТОВНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОГО МЕДИЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ФОРМУВАННЯ ЯК СИСТЕМИ

У статті наведений огляд думок вітчизняних і іноземних фахівців відносно особливостей організації навчального процесу іноземною мовою і вимог, що пред'являються до його ефективності. Функція якості викладання розглядається як вторинна по відношенню до якості засвоєння матеріалу, що викладається, студентом і наступного збереження ним отриманих знань і навичок. Визначення структури готовності викладача до ведення навчального процесу засобами іноземної мови розглядається як поєднання вже існуючих у нього якостей і здібностей, пов'язаних з його попередньою роботою засобами рідної мови, з додатковими компонентами і принципово новими здібностями, обумовленими особливостями роботи в іншомовному інформаційному просторі.

Ключові слова: *готовність, професійна придатність, навчальний процес, особистісні якості, професійна придатність, іноземна мова, підвищення кваліфікації, розвиток за спіраллю, структура, захопленість, вмотивованість.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Однією з актуальних проблем сучасної педагогіки вищої школи є вивчення іноземної мови викладачами вищих навчальних закладів, зокрема, медичних, з метою їх підготовки до викладання іноземною мовою дисциплін своєї спеціалізації. Для розробки методологічних підходів щодо підготовки викладачів медичних університетів до викладання медичних дисциплін іноземною мовою необхідно створити структуру їх готовності та сформулювати показники оцінювання їх професійної спроможності щодо досягнення цієї мети.

Аналіз основних досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. У зв'язку з тим, що вирішення проблеми створення та оцінювання готовності викладача до організації навчального процесу у своїй основі є комплексним і охоплює цілий ряд особистісних і професійних якостей викладача, що відносяться до його теоретичної підготовки і практичного володіння дисципліною, що викладається ним, вирішення цього питання полягає у визначенні його психологічної, моральної, практичної і методичної готовності до ведення педагогічного процесу іноземною мовою.

Розв'язанням цієї проблеми займалися і продовжують займатися іноземні і вітчизняні фахівці. Проте її розгляд здійснюється як з позицій викладання навчального матеріалу, так і з позицій його засвоєння тими, що навчаються. Серед іноземних психологів і педагогів найбільш суттєвий внесок до вирішення цієї проблеми зробили американські фахівці Кларисса Розас (Clarissa Rosas), Мері Уест (Mary West), Едвард Торндайк (E. Thorndike). Проте психолог, педагог і лексикограф Е. Торндайк розглядав це питання з позицій засвоєння інформації тими, що навчаються і сформулював "Правила засвоєння" (Laws of Learning) матеріалу, що викладався, які побічно характеризують готовність викладача до ведення навчального процесу через факт досягнення його кінцевої мети, а не процесу самого навчання як процесу. Він стверджує, що "готовність як поняття має на увазі міру зосередженості і прагнення" [1]. На його думку, той, що "навчається засвоює матеріал краще, якщо він фізично, розумово і психологічно підготовлений до його засвоєння, і засвоює його в недостатній мірі за відсутності у нього відповідного спонукального мотиву" [1]. Проте, на думку автора, підготовка студентів до засвоєння матеріалу, створення у них інтересу до предмета вивчення шляхом розкриття перед ними його ціннісних якостей, а також створення і підтримка умов для прояву у учнів, їх розумових здібностей і фізичних можливостей відносяться до функціональних обов'язків викладача. Е. Торндайк стверджує, що "оскільки пізнання, до якого відноситься засвоєння, оволодіння і навчання є процес, пов'язаний з активною діяльністю", тобто є такий, що вимагає певних витрат енергії, ті, що навчаються, повинні мати відповідний стан здоров'я, фізичні кондиції і здатність до їх періодичного відновлення. У зв'язку з цим, для приведення учнів в стан готовності і здатності до засвоєння матеріалу, що вивчається, необхідно допомогти їм звільнитися від великих проблем, "адже ті з них, хто втомився або нездоровий, не здатні засвоювати матеріал в необхідній

мірі" [1].

Якщо увага студентів зосереджена на будь-якій іншій роботі", продовжує думку автор, "або якщо їх цікавить або хвилює що-небудь інше, вони переобтяжені роботою або іншими проблемами нерозв'язного характеру, то вони навряд чи виявлять зацікавленість до навчання" [1].

Е. Торндайк виражає стан готовності студента які наявність у нього здібності реагувати на обурюючі дії, що повторюються та спрямовані на досягнення поставленої мети. Інші іноземні фахівці в сфері педагогічної психології К. Розас і М. Уест розглядають можливість оцінювання ефективності навчального процесу крізь призму готовності викладача. У вирішенні питань, пов'язаних з проблемою готовності викладача до ведення навчального процесу, зробили внесок Чу Ин Уонг (Chiu Yin Wong), що з Монмауського університету, Мері Кейн Фехр (Mary Cain Fehr), Мері Франсес Агнелло (Mary Francis Agnello), а також Стівен М. Крукс (Stephen M. Crooks), що з Техаського університету в США. Справедливість сформульованих ними принципів по відношенню до навчання як процесу в цілому знайшла своє підтвердження на практиці. Перші з трьох таких принципів, що сформульовані Е. Торндайком на початку ХХ століття, базувалися на розгляді цієї проблеми з позицій тих, що навчаються, і вміщували *готовність* (readiness), *частоту повторення* матеріалу (exercise), а також *ефект сприйняття* інформації, що вивчається (effect).

З українських і російських фахівців питаннями структуризації готовності викладача до організації педагогічного процесу займалися О. П. Самодриний, М. А. Пайкуш, О. І. Міщенко, С. П. Орешкова, О. Б. Ерцкіна, М. І. Д'яченко, Л. О. Кандибович, Р. Г. Шакірова. Вони розглядають це питання з позицій особистісно-психологічних, професійно-педагогічних і певних інших якостей, якими повинен володіти викладач тієї або іншої спеціальної дисципліни. Проте М. А. Пайкуш класифікує структуру готовності викладача до організації навчального процесу як сукупність його *психологічної, педагогічної і предметної* готовності [2], а М. І. Д'яченко та Л. А. Кандибович розглядають цей стан як єдність *психологічної, моральної, практичної і методичної* готовності [2]. Вони виділяють також *мотиваційну, орієнтаційну, операційну, вольову і оцінювальну* компоненти готовності як форми вираження придатності викладача до його професійної діяльності. Проте як іноземні, так і вітчизняні фахівці розглядають готовність викладача як комплексний ресурс, що формується з декількох компонентів, необхідних і достатніх для організації аудиторної роботи і успішної здачі випускного іспиту. Слід зазначити, що їх увага не поширюється на цілу низку запитань, які впливають на якість навчання. Серед таких питань є необхідність досягнення певної ефективності навчального процесу і її стабілізації за допомогою аналізу результатів проміжного контролю знань і навичок, що були придбані студентом, з наступним внесенням відповідного коригування до навчального процесу, якщо таке вважається за необхідне. Іноземні автори також не враховують і деякі психологічні особливості викладання та засвоєння навчального матеріалу іноземною мовою багато в чому у зв'язку з відсутністю у англомовних авторів досвіду освоєння якоїсь іншої мови.

Таким чином, короткий огляд літератури, присвяченій питанню готовності людини до діяльності, призводить до висновку про те, що поняття професійної готовності розглядається в *психолого-педагогічній* літературі як категорія теорії *діяльності* (стан і процес), як категорія теорії *особи* (міжособові стосунки, установи та мотиви), а також як категорія теорії *професійної підготовки* фахівця.

Формування мети статті. Мета статті розподіляється на дві складові:

- визначити головні професійні та особистісні якості викладача-предметника медичного ВНЗ та додаткові, пов'язані з особливостями змістовного розкриття інформації засобами іноземної мови;
- визначити структуру готовності викладачів медичного ВНЗ до організації навчального процесу іноземною мовою.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мета організації навчального процесу засобами іноземній мови співпадає з метою організації будь-якого процесу навчання, незалежно від використовуваних при цьому засобів, і полягає у формуванні у студентів медичного ВНЗ знань, умінь і навичок, які є передбаченими курсом навчання. До засобів і умов досягнення такої мети за допомогою іноземної мови відносяться *професійна компетентність* викладача в сукупності з його умінням передачі інформації, а також в сприянні у її засвоєнні студентами за допомогою мови, яка не є рідною для викладача як провідного суб'єкта навчального процесу. Поняття сприяння процесу освоєння навчального матеріалу має на увазі, передусім, встановлення індивідуального психологічного контакту між викладачем і кожним із студентів, а ефективність цього процесу безпосередньо залежить від вміння викладача зацікавити студента в тому предметі, що йому

викладається. Оскільки апогеєм, або ідеалом, стану зацікавленості є відчуття захопленості, то необхідною умовою формування у студента такого відношення до предмета є наявність відчуття захопленості саме у викладача. Інакше студентові може бути передана тільки схильність до формування у себе цього відчуття в майбутньому. На цій основі і має будуватися поняття *професійної готовності* викладача, значну частину якої повинен складати психологічна компонента.

Головним критерієм оцінювання якості викладання є ефективність процесу навчання, яка визначається за двома показниками: за результатом порівняльного аналізу стану студента після закінчення навчання у порівнянні із таким, що студент мав до його початку, а також за наявністю і мірою незалежності студента від організаторів навчального процесу, що він має мати упродовж усього наступного періоду його професійної діяльності. У зв'язку з цим визначення ефективності процесу навчання слід здійснювати не з позицій того, що викладав або чому припускав навчити викладач, а з позицій того, наскільки студент засвоїв матеріал, що викладався, перетворив його на свій практичний ресурс і є здатний зберігати його в активному стані упродовж усього періоду своєї професійної діяльності після закінчення вивчення у навчальному закладі.

У зв'язку з цим готовність викладача по різних психолого-педагогічних і особистісно-професійних компонентах свого комплексного розвитку як провідного суб'єкта навчального процесу необхідно розглядати як аргумент або причину, а рівень підготовки студентів вважати за його функцію або наслідок. Проте метою професійної діяльності викладача має бути скорочення до мінімуму відмінності між якістю викладання і рівнем освоєння студентами матеріалу, що викладається, оскільки ця різниця обумовлюється недоліками педагогічного процесу.

Визначаючи структуру готовності викладача до організації іноземною мовою педагогічного процесу, який вже є звичним для нього за манерою викладання, змістом, послідовністю вивчення теоретичного матеріалу, а також щодо формуванню у студентів умінь і навичок, користуючись при цьому рідною мовою упродовж своєї попередньої педагогічної практики, можна розглядати курс його навчання іноземній мові як підвищення його кваліфікації. Такий акт можна представити у формі нового етапу інтенсивного розвитку фахівця, що навчається іноземній мові, за законом спіралі, та на новому її витку. Під цим мається на увазі застосування професійних якостей, що раніше сформувалися у викладача, але вже з використанням нового засобу обміну інформацією, в ролі якого виступає іноземна мова, і володіння яким дозволяє фахівцеві як викладачеві, практикуючому лікареві або науковцю забезпечувати власний розвиток на підставі доступу до інформаційних горизонтів міжнародного обсягу, що є для нього ширшими, ніж були раніше.

На підставі того, що рух вздовж спіралі є обумовлений властивістю людської природи змінюватися з переходом на новий рівень розвитку під впливом природних змін зовнішніх чинників, зберігаючи при цьому раніше отримані знання і навички, можна розглядати процес підвищення кваліфікації викладача як умову, що штучно створюється для його прискореного розвитку шляхом зміни інформаційної бази за допомогою іноземної мови як засобу доступу до нової інформації. Проте штучно диктовані зміни відбуваються в психіці, життєвому устрої та інтелекті фахівця, що навчається іноземній мові, дозволяючи йому пристосовуватися до нових обставин з практично стрибкоподібним переходом в абсолютно нові для нього умови викладання засобами іноземної мови. Через те, що середньостатистичний індивідуум може позитивно сприймати тільки такі мотиваційні заклики і освітні закони, які відповідають поточному рівню його розвитку і життєвого устрою, досягнення позитивного результату у разі штучного втручання в процес його розвитку стає можливим тільки за наявності у суб'єкта необхідних особистісних якостей, що підкріплюються формуванням у нього відповідної мотивації.

Класифікуючи такий процес розвитку як *усвідомлено-організований* і *невмотивований* на початковому етапі підготовки викладача ВНЗ за допомогою його навчання іноземній мові, ми не відхиляємо можливості трансформації цього процесу в *неусвідомлено-вмотивований* на наступних етапах навчання. Досягнення останнього пояснюється формуванням у викладача природної потреби в пізнанні за допомогою іноземної мови інформації, що відноситься передусім до сфери його *непрофесійних*, а згодом - і професійних інтересів.

Вважаючи головним завданням процесу навчання студентів досягнення ними певного *цільового орієнтуру* щодо отриманих ними знань і умінь, який слід вважати як один з головних показників ефективності цього процесу, викладача слід розглядати як головний ресурс її забезпечення. У зв'язку з цим необхідно відмітити, що причинами можливих недоліків навчального процесу можуть бути недотримання необхідного співвідношення між психологічними, організаційними, методичними і іншими його компонентами. Проте недоліки, що мають місце під час одного заняття, відносяться до проблематики *оперативного* (невідкладного) реагування і

припускають можливість коригування їх наслідків на *тактичному* рівні, під яким мається на увазі відносно тривалий період впродовж того, чи іншого, з наступних етапів навчального процесу. Що стосується недоліків, які виявляються на *тактичному* рівні, цілком можливим є, що вони являють собою поєднання вчасно не виявлених педагогічних недоліків *оперативного* характеру і вимагають не одноразових або короткочасних заходів і локального масштабу, а коригування навчально-методичної складової частини процесу навчання, що ще залишилася. Таке коригування вимагає значно тривалішого часу.

Для успішного і своєчасного досягнення мети, якою потрібен закінчуватися кожен курс навчання, від викладача вимагається не лише наявність у нього відповідних *особових* і *професійних* якостей, що обумовлюють його готовність до організації педагогічного процесу, але і уміння, за допомогою їх виборчого застосування в необхідному поєднанні, управляти процесом навчання в режимі замкненої системи управління із зворотним зв'язком. Роль інформаційного наповнення такого зв'язку можуть грати заздалегідь проаналізовані відомості, які виражаються в результатах проміжних контрольних робіт, практичних занять, у формі диференціювання відгуків студентів про навчальний процес, що надходять під час їх усного опитування або письмового анкетування. Такий підхід, використовуваний під час підготовки викладачів медичного університету до організації навчального процесу іноземною мовою, підтвердив необхідність постійного супроводу навчального процесу, що здійснюється для викладачів різних спеціальних дисциплін з урахуванням вищезгаданих чинників [6, 56-59].

Розглядаючи проблему формування структури готовності викладача медичного, а також будь-якого іншого профільного ВНЗ, до організації педагогічного процесу іноземною мовою, слід зупинитися на деяких його особливостях. Проте раніше слід визначити значення терміну "готовність", яке тлумачиться як чийсь стан або чийсь прагнення до чогось, тобто установка на будь-що. Готовність викладача медичного ВНЗ до організації навчального процесу іноземною мовою є інтегральним показником, результатом його іншомовної підготовки, який містить *психологічну*, *моральну*, і *практичну* складові.

Перша (психологічна) відбиває прагнення викладача здійснювати власні професійні дії іноземною мовою. Стрижнем *психологічної готовності* є мотиви якісного оволодіння іншомовною компетентністю та сукупність установок на досягнення цієї мети. Відповідно, *моральна готовність* – це цілісна множина умінь та якостей викладача, яка забезпечує високий рівень розвитку його моральної свідомості.

Говорячи про *практичну готовність*, слід розуміти цілий комплекс компетенцій фахівця-медика у сфері виконання ним засобами іноземної мови таких виробничих функцій, як *дослідницька*, *проектувальна*, *організаційна*, *управлінська*, *технологічна*, *контрольна*, *прогностична* і *технічна*.

Далі необхідно відмітити, що – оскільки підготовка викладача до організації навчального процесу іноземною мовою вимагає його попереднього навчання цій мові – головною слід вважати його психологічну готовність не лише опанувати іноземну мову на рівні вільної орієнтації в іншомовному інформаційному просторі, але і зберігати навички володіння цією мовою на усіх наступних етапах навчального циклу. Щодо дотримання цієї умови, *психологічну готовність* викладача слід розглядати як одну з особистісних якостей, що грають вирішальну роль під час формування його професійної придатності. Окрім компонентів, завжди присутніх у викладача, що працює рідною мовою, психологічна готовність викладача до ведення навчального процесу є використанням суто іноземної мови вимагає не лише попереднього проведення ретельного аналізу його поточного *психологічного стану*, але і формування на цій основі *психологічного ресурсу*, що був додатково придбаний як такий, що є зазвичай відсутній у такого викладача до початку його навчання іноземній мові. Йдеться про формування у нього спрямування на перспективи професійного зростання, що відкриваються, за межами національного інформаційного простору, який існує і постійно розвивається засобами його рідної мови. Наявність у викладачів такого наміру є засадничою умовою і показником їх відбору для втручання в організацію навчального процесу іноземною мовою. Власне процес навчання викладачів цій мові слід розглядати не більше, ніж засіб їх підготовки до викладацької роботи засобами мови, яку вони раніш ніколи не використовували.

Таким чином, психологічну готовність можна розглядати як дворівневу структурне формування, що є заснованим на взаємозв'язку двох систем: "образ професійної діяльності" і "я-образ" викладача.

Однією з головних компонентів *психологічної* готовності викладача є його *мотиваційна* готовність, або міра *вмотивованості*, що обумовлює значущість, свідомість дій та міру участі викладача.

Фахова готовність викладача до роботи засобами іноземної мови визначається його здатністю

повноцінно сприймати цією мовою зміст будь-якої інформації, що відноситься до області його професійної орієнтації як викладача та може об'єднувати лікаря і науковця в одній особі. Проте стан цього іншомовного інформаційного простору, що постійно змінюється, вимагає від викладача готовності постійно підтверджувати свою професійну компетентність в умовах поточних змін, що відбуваються в сфері його спеціалізації, і безперервно зростаючих вимог до якості навчального процесу. Це досягається шляхом безперервної за часом і систематичної за своїм характером роботи викладача, пов'язаної з накопиченням нових знань та оновленням інформації при її наступній акумуляції і систематизації у поєднанні з *осмисленням, засвоєнням, освоєнням і придбанням*. Таку компоненту слід розглядати як *додаткову* по відношенню до імовірно вже наявної у викладача *професійної готовності*, що є обумовленою його попереднім досвідом роботи засобами рідної мови.

Обов'язковою умовою фахової підготовленості викладача є також його здібність працювати без застосування рідної мови, досягнення якої є одним із завдань процесу його навчання іноземній мові. Така якість повинна виражатися в умінні викладача розпізнавати та відбирати потрібний іншомовний матеріал і формувати засобами іноземної мови лекційний матеріал, що запозичується із іноземних джерел відповідно до програми, яка є офіційно затвердженою до застосування, а також доповнювати його елементами національного і свого власного досвіду за допомогою перекладу відповідної інформації з рідної мови на іноземну. Останнє вимагає від викладача створення і постійного розширювання двомовної бази еквівалентів фразеологізмів та слів рідної мови, що він формує під час роботи з іншомовною інформацією за своїм фахом. Доцільність застосування такого підходу обумовлюється декількома чинниками, серед яких можливість забезпечення належної якості переведення за рахунок застосування іншомовної медичної термінології, яка відповідає міжнародним нормам і набутих у світі змістовим значенням. Проте суто фразеологічна, а не словарна, основа переведення не лише полегшує процес його виконання, але і дає можливість уникнути помилок, пов'язаних з формуванням фраз з несполучених слів. Під час підготовки своїх лекцій на підставі відібраного матеріалу викладач повинен уміти змінити стиль його викладання з початкового, призначеного для зорового сприйняття, на "робочий", який є сприйманим на слух, наближаючи його до розмовної форми шляхом скорочення і спрощення речень, а також додаючи свої коментарі до тієї цифрової і іншої інформації, що міститься в оригіналі і спочатку не була призначена для сприйняття на слух. Окрім цього, поняття *професійної підготовки* викладача поширюється на його здібність готувати засобами іноземної мови усі документи навчально-методичного комплексу, засоби і матеріали інформування студентів про поточні питання, а також його здатність ідентифікувати різні документи і процедури учбового напрямку, використовувати іншомовними навчальними закладами іноземних країн, і формувати нові погляди на організацію процесу навчання на підставі інформації, запозиченої з досвіду роботи іноземних ВНЗ. Вживана при цьому викладачем термінологія навчального і спеціального відношення має буди відповідною чинним міжнародним стандартам [6, 137-140].

Практична готовність викладача медичного університету до фахової діяльності характеризується передусім його *організаторськими* умінями, які полягають в здатності мобілізувати студентів для виконання завдань навчальної програми. Поняття "організаторська компетентність" поширюється також на *інформаційні, розвиваючі, орієнтаційні і комунікаційні* навички [3]. Проте важливість *комунікаційних навичок* як одного із засобів встановлення і підтримки в аудиторії єдиного психологічного простору обумовлює його зростаюче значення в умовах іншомовної комунікації між різномовними учасниками навчального процесу. Саме у зв'язку і цим ефективність навчального процесу іноземною мовою багато в чому залежить від того, наскільки викладач володіє розмовною мовою, що стосується його уміння розуміти отримувану звукову інформацію і виражати свої думки засобами цієї мови. Формування професійних навичок, необхідних для організації навчання іноземною мовою, припускає подальший розвиток і підвищення потенціалу компонентів професійної готовності, що вже склалася у викладача в період його попередньої викладацької діяльності засобами рідної мови. Це обумовлено необхідністю спочатку відновити, а потім зберегти і надалі підвищити властиву цьому викладачеві ефективність навчального процесу, яку він досяг раніше, тобто коли викладав рідною мовою. Складність виконання цієї умови, особливо, на початковому етапі може бути викликана тимчасовим послабленням інформаційного ресурсу викладача за рахунок адаптаційних проблем при його переході на викладання іншою мовою, та на новий за структурою змісту учбовий матеріал. Цей процес вимагає від викладача певних *емоційно-вольових* якостей, що входять в поняття його *психологічної готовності* [5]. Торкаючись *емоційно-вольової* сторони особи викладача стосовно однієї з його педагогічних здібностей, другою з яких є *розумова*, необхідно відмітити, що не дивлячись на те, що обидві ці якості утворюють єдине

ціле. Проте першу з них слід в цих умовах визнати як головну, оскільки її наявність формує передумови для розвитку іншої на якісно нових інформаційних горизонтах, можливість доступу до яких забезпечується емоційно-вольовими якостями викладача як особистості.

У разі недостатньої комунікативної підготовки викладача до навчального процесу дуже ймовірно є небезпека започаткування його роботи з аудиторією в режимі монологу, тобто одностороннього викладу лекційного матеріалу або іншої інформації. Такий режим не можна вважати ефективним, оскільки він не сприяє обміну інформацією зі студентами, проблемні питання яких залишаються нерозкритими.

Таким чином, можна говорити про підвищену в умовах викладання іноземною мовою ролі *комунікативних* здібностей викладача, оскільки саме вони і визначають можливість спілкування і встановлення взаємовідносин між викладачем та студентами, формують його педагогічний такт, забезпечують можливість ідентифікації студентів викладачем і дозволяють йому вивчити індивідуальні особливості кожного з них. Особливої уваги вимагає створення у викладача культури мовного спілкування, для чого він використовує розроблені монологістичні словники фраз та словосполучень, що створені на підставі іноземних джерел і класифіковану по типах комунікативних ситуацій, що зустрічаються під час навчального процесу [7; 8].

У ракурсі здатності викладача до встановлення і підтримки *психологічного* контакту із студентами і слід розглядати його здатність до педагогічної діяльності. Проте, незважаючи на наявність у викладача цієї якості в період його роботи рідною мовою, в умовах викладання засобами іноземної мови ця компонента його фахової підготовки може залишитись непоміченою, тому на неї слід звернути особливу увагу, тим паче, що на комунікативних здібностях викладача ґрунтується його *комунікативно-пізнавальна* діяльність. Якщо у викладачів є така ознака професійної *непридатності* до викладання іноземною мовою, незважаючи на її слабку помітність або передбачувану відсутність на етапі їх роботи засобами рідної мови, слід уникати залучення такого викладача до навчального процесу. У тих випадках, доцільно віддавати перевагу менш досвідченим, але більшою мірою підготовленим з педагогічної і мовної точки зору викладачам, фахове зростання яких триватиме, а обсяг знань, що вони здатні передавати студентам навіть на початковій стадії за рахунок розвиненого *комунікативно-пізнавального* ресурсу перевищуватиме такий, який зміг би передавати їх досвідченіший колега із недостатнім *комунікативним* ресурсом.

Проява *комунікативно-пізнавального* ресурсу викладача здійснюється у формі його особистісної готовності до педагогічної діяльності і має на увазі схильність до професії типу "людина-людина". Особистісна готовність викладача має на увазі його *світоглядну зрілість*, наявність якої грає важливу роль щодо спілкування з іноземними студентами як представниками інших культур, *професійно-предметну компетентність*, що обумовлює ефективність учбового процесу, *дидактичну і комунікативну потреби*, що забезпечують прагнення до нових знань і обумовлюють можливість їх безінерційної передачі студентам, а також *потребу в аффіліації*, тобто об'єднанні зусиль, яка сприятиме формуванню клімату колективізму під час проведення навчальних занять. Подальшим розвитком цієї якості є здатність легко встановлювати контакт, стежити за реакцією співрозмовника, адекватно на неї реагувати, а також аналізувати слухові і зорові сигнали, що надходять у формі зворотного зв'язку.

Ще однією компонентою, що входить в структуру готовності викладачів медичного університету і на підставі якої слід здійснювати їх відбір для викладання засобами іноземної мови, є відмінності в їх "я-концепції". З огляду на те, що згідно своєї я-концепції викладачі поділяються на тих, хто орієнтований на результат процесу навчання (тип X), і тих, хто орієнтований на процес власного розвитку (тип Y), необхідно відмітити, що перші заклопотані створенням і підтримкою сприятливої атмосфери в стосунках із студентами і своїми колегами, а інші – плануванням особистого успіху у своїй професійній діяльності. Оскільки викладачі типу X спрямовують свої зусилля на розвиток студента як особистості, спираючись на психологічні чинники і чинники громадської орієнтації, а їх колеги, що відносяться до типу Y, зацікавлені тільки в розумовому розвитку свого учня, стає зрозумілим, що представники другої групи відхиляються у своїй діяльності від поняття "педагогіка", що вміщує не лише навчання студента, але і виховання в ньому особистісних якостей. Віддаючи перевагу викладачам типу X, ми віддаємо перевагу невимушеній манері ведення занять, особистому підходу, а також дружньому тону спілкування із студентами, відхиляючи концентрацію тільки на розумовому розвитку планування змістовної частини процесу навчання студентів і суто «непохитного» планування змістовної частини навчального процесу впродовж усього курсу навчання". З цього виходить, що *особистісна спрямованість* є основною професійно-значущою якістю педагога-предметника, що здійснює навчання іноземною мовою.

Крім того, необхідно відмітити, що вирішальним чинником забезпечення можливості управляти якістю навчального процесу є здатність викладача прогнозувати розвиток процесу навчання, оцінювати проміжні результати, та також їх аналізувати і корегувати навчальний процес на підставі результатів аналізу і пошуку оптимальних рішень шляхом колегіального обговорення методичних проблем за участю колег в особі практикуючих методистів.

Висновки. Таким чином, розгляд поняття готовності викладача медичного ВНЗ, а також додаткові вимоги до нього, що пов'язані з викладанням засобами іноземної мови, дозволило нам зробити наступні висновки.

По-перше, здатність до організації навчального процесу іноземною мовою не обмежується професійними і особистісними якостями викладача, що є придбаними їм під час викладання аналогічної навчальної дисципліни рідною мовою, а вимагає їх подальшого розвитку.

По-друге, викладання засобами іноземної мови вимагає придбання додаткових якостей і здібностей, що мають бути пов'язаними із специфікою роботи в іншому іншомовному просторі та формуватися шляхом освоєння іноземної мови не як додаткової спеціальності, а як інструменту пізнання і передачі інформації під час навчального процесу. Проте кожен викладач розглядається також як практикуючий фахівець або науковець, що постійно розвивається.

По-третє, головною умовою успішної підготовки до викладання іноземною мовою є наявність у викладача особистісних якостей у поєднанні з можливістю дотримання його індивідуальних професійних інтересів упродовж його перебування у ВНЗ.

Список використаної літератури

1. Edward L. Thorndike. The Fundamentals of Learning / L. Edward. - New York: Teachers College Press, 1932.
2. Дьяченко М. И. Готовность к деятельности в напряженных ситуациях: психологический аспект / М. И. Дьяченко, Л. А. Кондыбович. – Л.: Университетское, 1985.
3. Шакирова Р.Г. Структура и уровни психологической готовности учителя к профессионально-педагогической деятельности: автореф. дис. канд. психол. наук: спец. 19.00.07 / Рифа Гумеровна Шакирова. – М., 1992. – 137 с.
4. Beck D. Spiral Dynamics: Mastering Values, Leadership, and Change / D. Beck & C. Cowan. - Blackwell Publishing. – 1996.
5. Дурай-Новикова К. М. Формирование профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности: автореф. дис. д-ра пед. наук: спец. 13.00.08 / К. М. Дурай-Новикова. - М., 1983. – 287 с.
6. Мерхелевич Г.В. Английский язык: как учить(ся), чтобы обучиться) / Г.В. Мерхелевич. – 2-е изд., доп. - Донецк: ЧП АРПИ, 2011. – 222 с. (Серия «Научно-техническая библиотека»)
7. Настольная книга преподавателя / под ред. Г.В. Мерхелевича. – 3-е изд., испр. и доп. – Донецк: ЧП АРПИ, 2011. – 272 с. (Серия «Научно-техническая библиотека»)
8. Русско-английский словарь фраз и словосочетаний для университетов с преподаванием на английском языке / под ред. Г.В. Мерхелевича. – 3-е изд., испр. и доп. – Донецк: ЧП АРПИ, 2009. – 1032 с. (Серия «Научно-техническая библиотека»)
9. Шиян О.А. Постуниверситетский тренинг учителей в США: новые ориентиры / О. А. Шиян // Педагогика. - 1996. – № 1. – С. 104-108.
10. Орешкова С.П. О готовности преподавателя технического вуза к формированию профессиональных компетенций бакалавров / С. П. Орешкова, Е. Б. Ерцкина // Фундаментальные исследования. – 2011. – № 12 (ч. 1).
11. Пайкуш М.А. Професійна готовність учителя до інтеграції знань учнів у профільних класах гімназії / М. А. Пайкуш // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. – 2005. - Вип. 19., Ч. 1. – С. 293-299.
12. Пайкуш М.А. До проблеми професійної підготовки вчителів профільної школи / М. А. Пайкуш // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: Зб. наук. Пр. – 2004. – Вип. 6. – С. 503-509.
13. Митина Л.М. Формирование профессионального самосознания учителя / Л. М. Митина // Вопр. психол. - 1990. – № 3. – С. 58-64.
14. Пряжникова Е. Ю. Факторы профессионального самоопределения преподавателей педагогических вузов / Е. Ю. Пряжникова // Вопр. психолог. - 1994. – № 6. – С. 64-73.
15. Гершкович Т. Б. Формирование готовности к педагогической деятельности и ее связь с индивидуальными стратегиями адаптации (На примере молодых преподавателей высшей

школы):автореф. дис. ... канд. психол. наук: спец. 19.00.07 / Тамара Борисовна Гершкович. – Екатеринбург, 2002. – 218 с.

16. Edward L. Thorndike [1913]. Education Psychology: briefer course / L. Edward. - New York: Routledge, 1999.

17. Seligman M. On the generality of the laws of learning / M. Seligman // Psychological Review. - 1970. – 77. – PP. 406-418.

Стаття надійшла до редакції 24.02.2013

Г. В. Мерхелевич. Структура готовности преподавателей высшего медицинского учебного заведения к организации учебного процесса на иностранном языке и особенности ее формирования как системы

В статье приведен обзор мнений отечественных и зарубежных специалистов относительно особенностей организации учебного процесса на иностранном языке и требований, предъявляемых к его эффективности. Функция качества преподавания рассматривается как вторичная по отношению к качеству усвоения преподаваемого материала студентом и последующего сохранения им приобретенных знаний и навыков. Определение структуры готовности преподавателя к ведению учебного процесса на иностранном языке рассматривается как сочетание уже существующих у него качеств и способностей, связанных с его предшествующей работой на родном языке, с дополнительными компонентами и принципиально новыми способностями, обусловленными особенностями работы в иноязычном информационном поле.

Ключевые слова: *готовность, профессиональная пригодность, учебный процесс, личностные качества, профессиональная пригодность, иностранный язык, повышение квалификации, развитие по спирали, структура, увлеченность, мотивированность.*

G. Merkhelevich. Systematic Assessment of Non-Native Medical University Professors' Ability to Provide Teaching in a Foreign Language

The paper is concerned with seeking ways to assess non-native medical university teachers' ability to deliver classes in a foreign language. Views of international, Ukrainian and Russian educators on main features to be possessed by medical teachers delivering foreign-based classes are discussed and identified. Teaching is shown as and explained to be a secondary resource, with learning outcome being the top-priority objective of the teaching/learning process. Dependence of the learning process outcome upon emotional and physical conditions of the learner is also drawn attention to. Possible discrepancies between the teacher input, and learner intake and output were set as a problem to be brought to a possible minimum level by the university teaching educators. Assessment of medical university professors' ability to provide teaching on a foreign-language basis is proved to be done by combining existing teaching qualities of the university teaching staff, acquired during their previous native-tongue based instruction experience, with new professional features and abilities associated with their potential foreign-language based activities. Core features and other pedagogical characteristics were identified and formulated as recommended to be possessed by those educators involved in teaching and providing research work in medicine, as well as practicing it on a foreign-language basis.

Key words: *teaching ability, teaching/learning process, personal qualities, professional fitness, foreign language, vocational training, spiral dynamics, framework, motivation.*